

CRISUL NEGRU

REVISTĂ DE CULTURĂ

CUPRINSUL:

Inainte	* * *
Durerile și ținta tineretului .	PANTEA TOMA
Comemorări	GH. LUȚĂ-DRĂN.
Personalitatea lui Spiru Haret	C. TÂLVEȘCU
Facultățile sufletesti	GH. HINSU
Invățământul igienei în școală	Dr. A. FEIER
Ceva despre originea și ve-	
chimea artei populare ro-	
mânești	PANTEA TOMA
Zadarnic (versuri)	ȘTEFANIUS
Pe ochii tăi (versuri)	V. POD.-HANEȘ
Intr'o zi de toamnă (versuri)	V. FLUERAȘ
Noaptea (versuri)	I. COSMA
Despărțire (versuri)	D. TĂTĂROIU
Folklor din Bihor cules de	AMOS GROZA
Folklor Bihorean cules de	L. MUSTAȚĂ
Folklor din Bihor (Hora lui Iancu)	
cules de	G. CRIȘAN
Cugetări culese de	AMOS GROZA

CRONICĂ—RECENZII

Colonel T. E. Lawrence: „Cei șapte stăpni ai înțelepciunii“ în traducerea D-lui Petre Comarnescu . . .	MIRON MECHIU
--	--------------

INAINTE...

Cu numărul aceasta pășim în al doilea an de apariție. Tot pe aceeași linie de conduită pe care ne-am fixat-o la început, tot cu acelaș entuziasm juvenil și tot cu acelaș suveran dispreț față de greutățile de tot felul, ce ne stau în cale.

Pentru o modestă revistă de provincie, care nu primește nici-o subvenție de nicăiri și care se susține numai din gertfa abonaților, cari i-au înțeles rostul, faptul că a putut rezista un an de zile cu o apariție întotdeauna regulată — și mai ales faptul că am reușit să intrăm în al doilea an de apariție constituie fără îndoială un record. Un record de care suntem mândri și noi conducătorii ei, dar de care trebuie să fim tot atât de mândrii susținătorii ei materiali, majoritatea învățători pe aceste palaiuri.

Am întâlnit în drumul nostru ostilități de tot felul. Am suportat păreri descurajatoare și critici răuvoitoare. Nu ne-am impresionat. Ne-am continuat drumul nostru conștienți, că munca pe care o îndeplinim pe ogorul culturii, chiar atât de modest manifestată, mai de vreme, sau mai târziu, tot va trebui să fie înțeleasă și apreciată la justa ei valoare. N'am venit cu pretenții de a inaugura un nou curent de opinie literară, nu ne-am gândit nici o clipă să transformăm această tribună de liberă exprimare a gândului sincer și curat, într'un paravan care să ascundă vre'un meschin interes politic. Nu! Rostul nostru a fost acela de a pune la dispoziția tinerelor talente cari pot fi scunse în anonim, mijlocul de afirmare și în acelaș timp să fim monitorul intelectualității din această regiune. Acum după trecerea unu-i an dela apariția noastră, a trebuit să constatăm cu tristețe că ne-am înșelat în așteptări. Entuziasmul nostru apel, publicat în primul număr al revistei, din Octomvrie 1936, n'a fost înțeles, sau n'a vrut să fie înțeles decât de către foarte puțini. Am

regretat această lipsă de înțelegere cu care intelectualitatea noastră ne-a onorat, dar am regretat mai ales că idealul în slujba căruia ne-am înrolat, prin faptul acesta, n'a putut fi realizat.

Acum când suntem în pragul unui nou an de apariție, repetăm îndemnul nostru către toți acei cari au dovedit că ne-au înțeles până acum, cât și către toți acei cari se vor convinge de acum înainte de rostul existenței noastre, rugându-i să ne acorde întreg sprijinul lor moral și material, pentru ca această modestă — dar care prin contribuția tuturor ar putea să devină mare — făclie a culturii, să poată lumina și îndruma pașii năzuințelor noastre spre mai bine.

Înainte...

REDACTIA

Durerile și ținta tineretului

În vâltoarea curenților ce vin din centrul Europei naționaliste și din extremele comuniste, tineretul nostru se găsește în fața momentului de a lua o atitudine. Nevoia găsirii unor noi forme de viață cari, să asigure prosperitate, este absolut necesară. Privită prin această prismă, problema tineretului nostru este actuală. Poate, singură țara noastră este cea țară civilizată unde, mișcarea tineretului nu e înglobată în problemele mari de Stat.

Cred că e de ajuns să amintesc adevărul că, cinematograful, unele reprezentații teatrale, tiparul, radiofonia chiar, așa cum sunt, lipsite de o cenzură morală sănătoasă, în loc să fie instrumente educative în sensul în care au fost create, ele nu în puține rânduri se unesc alături de cei cari cu interese criminale, corup tineretul, și se întrec uneori în a fi oficii sistematice ale dezagregării morale creștine. Vitrinile librăriilor și chioscurile îmbie ademenitor prin titluri atractive, cu tot felul de scrieri pornografice ce nu fac altceva decât aprind imaginația mai ales a acelor cari sunt lipsiți de simțul critic. Ro-

mane în fascicole interzise pentru conținutul lor de a fi tipărite în alte țări cu prevederi mai sănătoase, văd lumina pentru prima dată în limba românească. Prin nepăsare și toleranță cei conștienți se pot considera complicii acelor care, metodic, lucrează în lumea întreagă pregătind haosul și dezagregarea morală. S'a scris despre acest dezastru în perspectivă de atâția alții, fără a se lua nicio măsură! Altceva am însă eu de adaus.

Suntem în zilele când vremurile vechi se surpă, când o lume nouă își întrezărește cărările. Tineretul de azi n'a avut copilărie. În locul povestilor cu haiduci de codru verde, a auzit plânsete amare după cei înghițiți de pământ în furia năpraznicului războiu. Doliul cu toată gama lui de tristeți a fost atmosfera în care și-a trăit prima copilărie generația tânără de azi. Spectacolele de după războiu au creat în sufletul tineretului încercat prea de timpuriu, o sensibilitate morală plină de nefericire.

Ideia că seminția lui Izrael întreprinzătoare, vrea să predomine bunurile țării, preocupă în cel mai mare grad pe tineret. Îl dor libertățile, ba chiar favorurile acordate minorității noastre șoviniste. Ziarele streine de sentimentele noastre naționale, atacă fățiș ortodoxia, arma noastră de apărare, poate cea mai puternică. Prin biserică ne putem apăra mai bine ca prin orice de hidra comunistă care, vrea să subjuge lumea abătând-o dela Dumnezeu. Jafurile în averea publică, vânturate zilnic poate cu intenții de ziarele sărindărene, aprind în sufletele celor mulți, dorul răzbunării, sete după întronarea echiității. Revolta naște conspirații de exterminarea prădătorilor de neam. Doritori de purificare, tinerii dau dovadă de multă tărie de caracter. Cei sancționați pentru împulsul lor, își caută reazim în Cel-de-sus. Numai așa se poate explica sufletul tineretului care, e prea de timpuriu plin de misticism. Crezul lui e munca pentru: „*Cristos, Rege, Națiune*“.

Alt motiv determinant al scepticismului, în care se sbate tineretul de toate categoriile este, cred prea marea răceală între elev profesor, în epoca școlară. Așa cum se face școala de azi, ea — spun cunoscătorii — diferă mult de cea dinainte de războiu. Este pur raționa-

listă, aproape ateistă, în tot cazul indiferentă față de punctul de vedere religios. Ori, școala chiar prin definiția ei este cea mai chemată să îndrumeze, să orienteze tineretul care se găsește în besna întunecului. Școala de azi mai are neajunsul că nu face destulă educație națională, setea căreia se simte și pe care elevul o caută în afară de școală. De multeori însă găsește otravă sufletească pe care fără vr'o critică și-o asimilează.

Înainte de războiul dădător de ton sănătos al tineretului o fost marele nostru cărturar N. Iorga.

A urmat apoi Vasile Pârvan și Rădulescu-Motru, ca astăzi să n'avem pe nimeni. Pentru un prea scurt timp, am avut în frunte pe Nichifor Crainic care, întruchipă în acțiunile sale tot ceea ce unitatea noastră de neam cerea. Profesorii de azi nu se amestecă, nu conduc și mai ales nu știu să tempereze excesele dese spre roade fecunde. Atitudinea lor poate fi — să mă ierte domnii profesori — calificată pe drept ca o abdicare dela o datorie și poate dela cea mai grea și mai însemnată datorie.

Liga Națiunilor care se părea a fi formula păcii vecinice și universale s'a dovedit șubredă. Astăzi statele naționaliste prosperă, cele cu tendințe de a deveni internaționale se clatină, se surpă chiar. Lumea nouă se va clădi pe forțele naționalismului care, s'a dovedit întotdeauna creator. „Viața își are rațiunile ei pe cari nici rațiunea nu le cunoaște“, spunea cândva Pascal. Acest adevăr a fost neglijat de cultura și mai ales de civilizația zilelor noastre. Criza anilor din urmă, nu este în primul rând numai financiară, nici numai politică cum spun unii, ea înglobează întregul nostru destin omenesc. E criză morală.

Prefacerile prin care trece orice națiune, sunt trăite mai întâi de tineret. Tineretul este viitorul țării, ochii trebuiesc îndreptați spre el. El aleargă setos la puterea dădătoare de viață a credinței. E pe drum drept. Tainicele sale îndemnuri încep a fi inspirate de Duchul-Sfânt, sub oblăduirea căruia se reclădește astăzi *România nouă*.

PANTEA TOMA

COMEMORĂRI.

A fost dat zilelor anului acestuia — 1937 — să primească prăznuirea mai multor evenimente de o importanță și măreție care ne fac să ne ridicăm spiritualicește pe amvonul sublimului și de acolo să admirăm opera unora din cei ce-au fost patriarhii culturii noastre naționale.

S'au împlinit la 23 Iunie, douăzeci și patru de ani de când, la spitalul Colțea din București, poetul Șt. O. Iosif a închis ochii pentru vecie și dus la lăcașul de odihnă, în sunetul goarnei ce anunța mobilizarea trupelor pentru anul 1913.

Un grup de tineri scriitori s'au gândit să preamărească memoria celui ce cântase cu elan „La arme cei de-un sânge și de-o lege” și au închinat o pagină întreagă din marele ziar „Universul”, memoriei celui dispărut.

La 20 Iulie s'a făcut cu mare cinste pomenirea a zece ani scurși dela moartea Regelui Intregitor de neam Ferdinand I cel Loial. Românimea de pretutindeni a vărsat lacrimi calde de aducere aminte și a înălțat rugi fierbinți pentru odihna sufletului Lui.

Tot în acest an s'au împlinit 20 de ani de când, în vara anului 1917 — când oștile române au fost hărăzite să fie supuse celor mai grele încercări sângeroase din decursul veacurilor — armata noastră a purtat cea mai strălucită biruință din epopeea întregilor războaie. În nici-o luptă nu s'a văzut mai bine tenacitatea unui oștean și generozitatea sufletului lui călit în focul iubirii de moșie, ca pe dealul Mărășeștilor.

Țara, recunoscătoare, le-a clădit în inimile fiecăruia din fiii ei, monumente eterne. Ba ceva mai mult. La 6 August în acest an, ne-am înălțat privirile către zarea nemărginitului cer și îngenunchi, am rugat pronia cerească să aibă în pază sfintele jertfe dela Mărășești și să întărească sufletele, pentru a fi și noi vrednici de asemenea sacrificii.

Ne-am mai adus aminte, cu oarecare strângere de inimă, de duiosul povestitor moldvean, Calistrat Hogaș. S'au împlinit la 28 August, douăzeci de ani dela moartea lui și parcă tot neînfeles a rămas, așa după cum a fost și în viață.

Și, vorbind de „neînțelegere” ne referim la amărăciunea din ultimii ani ai vieții lui Hogaș când, stimulat de cercul literaților dela Iași, prezintă criticului Ibrăileanu tot ceea ce scrisese

într'o carieră literară de o viață întreagă, spre ă-i supraveghea editarea.

Criticul Ibrăileanu este însă de părere ca textul întregii opere să se reducă pentru un singur volum bun de tipar, deși material prezentase scriitorul, pentru cinci mari volume.

Prin aceasta, Hogaș se vede profund umilit și-și trăește ultimile zile ca un timid, deși putea arăta tuturor superioritatea scrierilor sale.

Opera lui Calistrat Hogaș, este construită simfonic, așintită către concluzii cari să depășească acel domeniu special al estetismului literar obișnuit. Că nu a fost înțeles, nu el a fost de vină. Ade-vărata ei valoare se va vedea atunci când se va fi tipărit în întregime, adunându-se de pe unde a rămas, prin manuscrise și reviste.

La Câmpina s'a comemorat 30 de ani dela moartea marelui istoric și filolog, Bogdan Petriceicu Hașdeu și a pictorului Nicolae Grigorescu.

Hașdeu, atât de cunoscut ca filolog și savant istoric, pare-mi-se că a fost neglijat ca om de litere propriu zis. — Și afirmând aceasta ne vine în minte declarația categorică a unui re-numit profesor universitar care, recent afirmă că opera literară a lui Hașdeu ar fi învăluită într'un mister.

Exista până mai ieri o „conspirație a tăcerii“ care cu multă măiestrie se urzise timp de peste trei decenii în jurul marelui scriitor. Spunem într'adins că „exista“ deoarece această conspirație este astăzi spartă de Mircea Eliade, de acel om cu spirit de gigant, care ni l-a redat pe Hașdeu așa cum a fost.

Conspirația despre care este vorba, își are și ea tâlcul ei: Ridicându-se în contra străinismului, cercuri oculte interesate, din galeria unei anumite seminții care invadase țara, au avut tot interesul ca opera ce viză plaga aceasta, să nu vadă lumina tiparului¹⁾.

Pictorul Nicolae Grigorescu a fost și el comemorat, deși trăește printre noi cu fiecare tablou original, cu fiecare copie, chiar, a mărețelor lui picturi.

Tot la Câmpina, în 21 Iulie 1907 îl ajunge moartea în pragul bătrânețelor și-l trimite lui Dumnezeu solie, din partea unui neam obidit, dar plin de virtuți și energii. S'au scurs treizeci de ani de când prietenii și admiratorii lui, Spiru Haret, Delavrancea și Vlahuță, l-au condus la lăcașul de odihnă.

¹⁾ Explicații mai ample a se vedea în „Vremea“ Anul X No. 506.

Cât de minunat ne apare după treizeci de ani, momentul acela solemn al înmormântării pe care atât de magistral ni l-a descris Vlahuță în admirabila carte închinată genialului prieten.

... Și cum dormea așa frumos — în prohodirea unui singur preot, doi țărani, ca pe un copil, l-au luat binișor pe mâini și l-au culcat într'un sicriu de brad. Pe crengi de stejar, l-au așezat într'un car cu patru boi. Flori de câmp, de cele cari i-au fost lui mai dragi, flori sfinte i s'au presărat pe față și pe piept, — pe ochii lui, pe diviniile lui ochi închiși pentru totdeauna, — pe mâinile lui, pe divinele lui mâini încremenite pentru totdeauna“.

Odată cu pomenirea lui Hașdeu și Grigorescu, s'a făcut și aceea a luptătorului neînfricat dela 1848, acel „Crai al munților“ care a fost Avram Iancu și s'a desvelit tot la Câmpina, monumentul ridicat în cinstea aviatorului Aurel Vlaicu.

Tâlcul acestor sărbătoriri este în inima fiecăruia dintre noi. Trăim o epocă de profundă sensibilitate națională. Prezentul ne nemulțumește. Instructiv, ne căutăm razimul în trecut, pe care ne place să-l evocăm cu aduceri aminte. Din el trebuie să ne adăpăm spiritele vremii noi, pentru o regenerare radicală care se cere imperioasă.

Ferdinand I, Șt. O. Iosif, Calistrat Hogaș, B. P. Hașdeu, N. Grigorescu, Aurel Vlaicu, Avram Iancu: iată promotorii culturii noastre românești. Aceștia toți sunt pionii desrobitorii și înălțării spiritualismului românesc. Iată atâtea exemplare ale națiunii, atâtea îndemnuri la învățătură, curaj, muncă, sacrificiu, dragoste de țară. Ei, și alții de aceeași măsură cu ei, sunt învățătorii noștri de acum.

De aceea, pomenirea lor o facem dintr'o necesitate, dintr'o nepotolită nevoie de sprijin spiritual. Ei sunt puterile din cari zămislească puterile noastre, în a căror tovărășie de nume, gânduri și fapte ne susțin atât de bine.

Sfânta noastră istorie ne cheamă spre paginile ei de aur, pentruca să ne învețe cum au trăit eroii ei în cuget, simțire și faptă,

Suntem pătrunși de această chemare și o urmăm, acum când se cere o revenire la matca gloriilor naționale.

GH. LUȚĂ-DRĂNICEANU

Personalitatea lui Spiru Haret

Se împlinesc 24 de ani, de când s'a stins din viață cel mai mare om al școlii noastre. Dar să nu uităm că, oamenii mari a unui popor, trăesc chiar după moarte, prin ceace au realizat în viață. Ei au lăsat urme adânc săpate în epoca ce au trăit-o și strălucesc dealungul veacurilor. Pe aceștia îi putem numi eroi, cum le spune Carlyl!... Orice popor își urmărește destinul prin eroii săi. Nici poporul românesc nu a fost lipsit de eroi, cari au durat opere în mai toate manifestările vieții de stat. Națiunea română a progresat prin eroii săi și tot prin ei, trăim noi cei de astăzi. Unul dintre cei mai mari eroi ai neamului nostru, — este fără îndoială „Spiru Haret“.

Spiru Haret s'a născut la Iași în anul 1851, ca fiu al lui Costache Haret, mare proprietar de moșie în jud. Dorohoi.

La vârsta de 8 ani, adică în 1859 — anul unirii, — urmează cls. I-a primară la școala primară No. 1 de băieți din Dorohoi. Cl. II-a a urmat-o la aceeași școală, în anul 1860. În aceste două clase, a avut ca dascăl pe învăț. dir. Albateanu.

Clasele III și IV-a, le-a urmat la Iași. În școală a fost un element desăvârșit. Eră notat cu calificativul „*eminenție*“ la mai toate obiectele de studiu. De mic a rămas orfen de amândoi părinții. El eră cel mai mare între frați. Avea deabia 11 ani, când nenorocirea l-a isbit prin moartea părinților săi. Mai avea un frate și două surori mai mici. Nu a rămas la Iași, fiindcă rudele nu l-au ajutat câtuși de puțin. Impreună cu fratele și cele două surori, a plecat la București, unde ajunseră după o călătorie de două săptămâni. Aceasta în anul 1861. Aci și-a continuat studiile liceale; iar pe cele universitare le-a urmat în școlile înalte din Paris, pasionându-se în deosebi pentru matematici. Intors în țară, ocupă funcțiunea de ministru al instrucțiunii în trei rânduri.

Inzestrat cu o inteligență rară și o voință de fier, s'a identificat cu interesele și aspirațiile poporului, prin sentimentele de care a fost animat, prin convingerea ideilor de care a fost călăuzit, lucru ce nu se mai auzise dela un ministru până la el. Tot timpul cât a stat în fruntea ministerului, a dus o luptă aprigă în contra analfabetismului. A dus o muncă însuflețită pentru descoperirea tuturor comorilor noastre de cultură populară, pentru folosirea, apărarea și păstrarea lor. Nimeni altul până la el, nu a muncit mai mult pentru ridicarea țaranului din starea de mizerie în care se află. Ideile lui veniau dintr'o experiență trăită. A stat tot timpul vieții sale într'un contact permanent cu satele și învățătorii.

Când nu eră ministru, în lunile de vară, își exercită profesiunea de inginer hotarnic prin diferite sate ale României, având prilejul să cunoască drama vieții economice a țaranului. Străbătând sute de sate de școli rurale și stând de vorbă cu sute de

învățători, și-a putut creia o lege bazată pe lipsuri și un program cultural extra-școlar practic și imediat realizabil. În timpul când ajunge ministru, satele noastre vegetau într'o sărăcie și ignoranță de nedescris.

Polulația țării deabla număra 17%, știutori de carte și a-ceștia mai mult la orașe. Școala era o instituție anemică. Țaranii o ocoleau, ciocoi o ponegreau, funcționarii administrativi o șicanau. Spiru Haret, a fost cu adevărat un ministru al instrucțiunii, ideal, neîntrecut de alții. Pentru el școala a fost un altar sfânt. În jurul ei a căutat să cheme la datorie, pe toți deopotrivă, mici și mari. Ceeace îl făcea și mai mare, era înțelesul cel-dă activității corpului didactic. După el, „*Dascălul*” era factorul activ care are de ridicat pe toți, nu numai pe elev, către valoarea omului adevărat. În această privirță a scris gânduri asemănătoare cu ale lui, Fichte: „Cele ce se spun în școală, scrie el, ori cum s'ar face, nu sunt decât vorbe care sboară, dacă școala nu va da exemple vii, de ceeace în clasă se spune numai din gură”, Spiru Haret a mers și mai departe. Pentru el școala era numai un mijloc de pregătire pentru întreținerea culturii. Învățătorul trebue să-și sacrifice parte din activitatea lui la ridicarea vieții complete a țaranului. Acest gând, este firul conducător al trudei lui întregi, până la moarte. Pentru acest gând a muncit din răspuțeri, pentru el a suferit chiar învinuirea de revoluționar. (an. 1907) DI Simionescu spune despre Haret următoarele: „Pentru el cultura, chiar înaltă, restrânsă însă numai la o infimă parte dintr'un popor, e ca salbă de galbeni la gâtul unui sdrențaros. Numal cultura răspândită în mulțime, împletită în mulțime, împletită cu buna stare economică a oamenilor, reprezintă întărirea și salvarea neamului”.

Una fără alta nu merge, împreună desăvârșesc valoarea individuală, deci a obștei. Numal în acest chip un neam ca al nostru, ținut la o parte din calea luminii de împrejurările istorice, poate să-și arate destoinicia chiar în raport cu lumea întreagă. Pentru acest crez și-a sacrificat vraga ființei lui. Singur n'ar fi putut duce la bun sfârșit nici cât a înfăptuit. Meritul lui este că s'a adresat sufletului învățătorilor cu jarul aprins sub spuza groasă. Mulți l-au înțeles, l-au ascultat, l-au urmat. O mișcare îmbucurătoare a avut loc. zorii unor zile senine, luminoase, s'au arătat. Crezul lui politic și social, ridicarea țărănimii pe toate terenurile, nu era un vis ori o utopie, ci convingerea rezultată din cunoașterea adâncă a stării dela noi. Câtă drăgoște și a pus el pentru ridicarea păturii țărănești, se poate vedea și din vestita sa teză de doctorat: „*Ridicarea culturală și economică a păturii țărănești*”. El avea convingerea că, cu oarecari efortări, pentru care este nevoie de colaborare întinsă, țara și neamul nostru se pot ridica ușor din starea de inferioritate în care se găesc. Spiru Haret spune într'un discurs al său în senat: „Nu e la țară lumină, nu este dreptate și nu este desulă milă”.

Un mijloc eficace pentru ridicarea țaranului, îl găsește Sp. Haret în cooperație. El se pune chiar în fruntea sprijinitorilor și animatorilor mișcării coperatiste din țară.

Acest savant, sociolog și om de stat, vede întreaga noastră problemă socială și socoate cooperația foarte potrivită pentru ridicarea țaranului, scriind pagini nemuritoare. Obstacolele de arendare, băncile populare, cooperatiunile forestiere, magazinele de consum etc., sunt capli visurilor frumoase a lui Spiru Haret. Întreaga operă socială încurajată, stimulată, animată și sprijinită de Haret, eră o adevărată revoluție, dar o revoluție pașnică. Înțelegând rolul factorilor sociali în stat, se oprește la învățători și preoți pe care îi pune în valoare, cu o măiestrie cu adevărat ingenioasă. De aici răsare activitatea extra-școlară și extra-bisericească, menită să dăvărșească cultura și educația maseilor. Poporul românesc n'a avut fericirea să cunoască o mai mare revărsare de lumină asupra lui, o mai nobilă activitate umană și națională, ca aceia desfășurată de învățători sub conducerea lui Spiru Haret. Astăzi acțiunea pozitivă și cinstită de înălțare a mulțimii muncitoare către civilizație și cultură, este înlocuită cu cea mai deșănțată și primejdioasă demagogie politică!...

Noi învățătorii putem fi mândrii gândindu-ne că platurile fărăi noastre, au legănat cândva copilăria aceluia ce a fost „*Marele Prieten*” al școlii. Învățători cari au trăit în epoca lui Haret, își pot da seama cu adevărat de tot ceea ce a realizat pentru învățătorime și popor, acest mare animator de suflete.

Dar ce păcat, că s'a stins din viață tocmai în timpul când școala și nația română întregă, aveau lipsă mai mult de îndrumările lui!... Când Haret a ajuns în fruntea școlii, considerația ce i se da învățătorului ca om și ca factor social, eră minimă sau chiar nulă. El, — inv. — eră numit provizoriu ca inv. sătesc de către prefectul județului, eră pus sub supravegherea d-nei proprietărese, moașei comunale, femeii primarului, ori a d-nei subprefectului de plasă. Eră rău plătit, neînțeles de oameni, desconsiderat de autorități și privit de mulți ca un element dizolvant. Legea nu-i garanta stabilitatea. În câteva ore, putea fi mutat din oficiu. Trăia ca un străin în satul pe care-l educă toată viața, ca un rob al profesiei și ca un muce-nic lovit de toate urgiile. Printre lipitorile satelor, pe lângă cârciumar, țaranul găseă adesea și pe un alt otrăvitor de suflete, carc eră tocmai învățătorul. Trăind într'o astfel de atmosferă, desigur inv. nu-și putea atribui un rol însemnat în viața satelor, pentru că nu i se acordă încrederea într'o anumită acțiune ce trebuie să o desfășoare în acest mediu. Aceasta nu înseamnă că inv. din acel timp nu ar fi fost capabil de acțiuni binefăcătoare nației sale. A fost de ajuns ca în fruntea școlii să ajungă omul înțelegător, pentru a se convinge toată lumea că învățătorii nu erau „*otrăvitori de suflete*”, ci din contră ei erau pionii adevăratei culturi. Spiru Haret a înțeles că un om nu acționează cu

toată inima, decât numai atunci când i se dă considerație de „om”. Numai astfel se explică cum i a tratat el pe învățători, atât în massă cât și individual, socotindu-i oameni demni de o muncă nobilă. Astfel a luat o serie de măsuri, prin care le garantă stabilitatea, a instituit examenul de înaintare, biblioteci pedagogice, cassa de credit a corpului didactic, dreptul de a cumpăra și vinde pământ, etc.

Multă inimă și mult sentiment puneă el în toate acțiunile sale. Membrii corpului didactic, de toate gradele, îl socoteau ca o mare și luminată voință, care făcea totul condus de judecata-i rece, superioară. Gândia adânc, dar și simția profund. De multe ori eră mișcat până la lacrimi. Când eră vorba de prestigiul școlii, nu făcea deosebire între învățători și profesori universitari. În multele vizite și inspecții ce le făcea prin țară, pela congrese, luă contactul cu învățătorii. Tuturor le dăruia din înțelepciunea și căldura sufletului său. Într'un discurs al său adresat învățătorilor adunați în congres, Spiru Haret spune: „Și eu sunt dascăl și pun alături umărul meu cu al Dvoastră... fie ca șef, fie ca simplu coleg de dascălie... Avem datoria de a desăvâși neamul românesc pe pământul românesc”.

Cine altul a înțeles mai deplin și mai cuprinzător, rolul școlii pentru ridicarea poporului? Cine altul a crezut mai adânc în sufletul și puterea învățătorilor? Care altul a îndreptat sfaturi mai luminate către țărănime? A fost oare vreun ministru care să îndrepte chemare mai frățească învățătorilor, sau să i ridice ca dânsul în ochii țării, — sau să i facă din umiliți cum erau, apostolii celei mai sfinte dintre cauze? Suferiau bieții învățători în cine știe ce îndepărtate și uitate colțuri de țară, lăsați la voia întâmplării, fără niciun îndemn, fără niciun sprijin, călcați în picioare de toți stăpânii mari și mici ai unor timpuri de tristă amintire!... Niciodată pân' la ei, învățătorii n'au avut un alt ministru care să se înțeleagă mai adânc dorințele și care să i ridice la înălțimea rolului lor cultural în sat. Putem spune că a fost un om rar, un suflet ales, înțelegător și devotat pentru cei în suferință, devotare ce mergea până acolo, încât uita de sine și de cei apropiați ai săi, ca să ajute pe cei cere-i socotea vrednici să fie ajutați. Numai astfel se explică cum învățătorii au răspuns cu tot elanul unui apel făcut de Haret în anul 1900. Și cum să nu fi fost ascultat și înțeles, când se adresă atât de creștinește acestor suflete!...

Democratismul lui Spiru Haret, învăluit în adâtea exagerări de oportunitate, astăzi abiă se mai cunoaște. Prin toate preocupările lui, prin ceea ce a putut înfăptui, el rămâne factorul principal al reformelor de după războiu. Mulți dintre oamenii mari ai țării noastre, s'au influențat din ideologia lui, însă gândurile lor au tins cu timpul la susținerea unui partid politic. Pentru învățători, școală și popor, Spiru Haret nu a murit! El rămâne ca un sfânt, merit să îmbărbăteze sufletul aceluia ce-i vor cerceta activitatea sa.

Invățătorimea română, știe să păstreze cu sfințenle în sufletul ei, imaginea celui ce le a dăruit suflet din sufletul său, dragoste din dragostea sa, nu pentru ea însuși, ci pentru mișunea cu care s'a identificat.

CONT. TÂLVEȘCU
inv.

Facultățile sufletești

Metodele dezvoltării facultăților.

Psihologia modernă divide sufletul omului în foarte multe părțile cași cum ar fi un corp compus, cu toate că sufletul este un corp simplu spiritual.

Precum corpul este înzestrat cu putere, așa și sufletul e înzestrat cu puțință. Intocmai ca și corpul tot așa și sufletul omului, unele sunt înzestrate cu puțințe mai mari, altele cu puțințe mai mici. Putințele sufletești prin educație se dezvoltă, devenind puteri.

Scopul educației este dezvoltarea puțințelor sufletești în puteri sau facultăți sufletești.

Putințele sufletești sunt puteri nedezvoltate.

Puterile sufletești le mai putem numi și facultăți.

Pedagogia e chemată deci să desvolte puțințele sufletești, în puteri s'au facultăți sufletești.

Omul se naște cu puțințe sufletești. Prin aceasta toate sufletele sunt asemănătoare. Cu studiul acestora se ocupă psihologia individuală. Nu putem zice că sufletul la naștere e „tabula rasa“, dar nici aceea că ar avea deja puteri dezvoltate.

După cum am arătat mai sus, unele suflete sunt înzestrate cu puțințe mai mari, altele cu puțințe mai mici, atât calitativ, cât și cantitativ. Unele puțințe se dezvoltă mai bine într'o direcție, altele în alta. Prin aceasta diferă sufletele unul de altul. Cu studiul acestora se ocupă psihologia diferențială.

Dezvoltarea, sănătatea, ori boala corpului, n'are nici o legătură cu puțințele, puterile ori facultățile sufletești.

Pentru a înțelege mai bine noțiunea de puțință și putere ori facultate sufletească, să facem o asemănare a puținței sufletești dela naștere cu un germen dintr'o sămânță oarecare, care așteaptă condițiunile prielnice să încolțească, a se pune în mișcare, a lucra, a deveni o putere faptică, adecă a se transforma în putere ori facultate sufletească.

Germeții facultăților sufletești nu sunt în stare a se desvolta dela sine fără un ajutor venit de aiurea. Acest ajutor stă în acțiunea exercitată asupra germenului-putinței exterioare.

Deci ori ce dezvoltare a facultății atârnă de două condițiuni: existența facultății și provocarea ei. Fără provocarea facultății, ea nu se dezvoltă. Prin urmare rămâne nedezvoltată. A educa, deci înseamnă a provoca facultatea. Pedagogia este știința de a provoca facultățile omului.

Provocarea se poate face și fără voia și intențiunea omului prin obiectele naturii cari împrejoară și mediul în care trăește omul. De sine se înțelege însă că asemenea provocare nu face și nu poate face obiectul artei pedagogice.

Numai provocarea făcută cu voia și intențiunea, într'o direcție anumită și cu un scop bine determinat, poate intra sub legile științei. Astfel definind pedagogia, putem zice că ea este știința de a provoca facultățile omului la dezvoltare într'o direcție cu un scop bine determinat.

Să cercetăm puțin, dacă omul are o singură putere sau facultate sufletească, ori mai multe? Să ne observăm în primul rând pe noi înșine și vom vedea că, cu una și aceeași putere sau facultate sufletească simțim, înțelegem, voim, iubim și urim, etc. etc. Una este deci facultatea sufletească în om, precum și sufletul unul este.

De unde vine de exemplu că cei ce și-au exercitat prea mult memoria, își pierd judecata și rațiunea. S'ar putea oare explica acest fenomen decât admițând că facultatea suflească este una!

Una este deci facultatea omului și numai prin dezvoltarea ei în mai multe direcții — pare a se ramifica în diferite facultăți ca simțire, înțelegere, voință, imaginație, rațiune, etc. etc.

Pentru a ușura studiul sufletului, putem admite această multiplicitate de facultăți, să nu uităm însă că aceste facultăți nu simt decât direcțiunile, cari le ia în dezvoltarea sa una și aceeași facultate. Tot pe lângă unitatea facultății dovedește și faptul că dacă deprindem îndelung un obiect de studiu, uităm celelalte, etc. etc.

Avem deci o singură putere sufletească, care se poate desvolta în mai multe direcții. De aci urmează că același persoană poate fi poet, muzicant, pictor, sculptor, etc. etc., după deprinderi și exerciții îndelungate. Unele facultăți însă se dezvoltă mai bine într'o direcție, altele în alta.

Școala este chemată să aplice acelea metode, cari pornind dela zestrea cu care apare copilul în fața educatorului, îndreaptă pe fiecare în direcția aptitudinilor sale firești. Pentru cunoașterea aptitudinilor se folosesc de diferite metode și anume:

- a). Metodele emperice.
- b). Metodele științifice.
- c). Metodele instrumentale.
- d). Metodele testelor
- e). Metoda statistică, etc. etc.

Cu studiul tip de individualități se ocupă psihologia diferențială, a cărei mare reprezentant e William Stern. Psihologia diferențială are ca obiect:

a). De a cerceta mai multe funcțiuni la mai mulți indivizi și de a constata, care sunt relațiile între ele.

b). De a cerceta o singură funcțiune la mai mulți indivizi și de a observa care sunt diferențele.

Orientarea psihologiei individuale se păstrează și în psihologia diferențială, având un cadru mai larg decât psihologia individuală, dar mai restrâns decât psihologia generală. Opera de raționalizare a muncii se întemeiază pe psihologia diferențială, urmărindu-se să se plaseze fiecare individ la aceea activitate, la care e apt.

Aceasta este o acțiune foarte justă, însă să vedem metodele de care se folosește pentru provocări, dacă pot să ajungă scopul, ori nu?

Metodul emperic nu cred să și ajungă scopul, pentru că am văzut exemple destule în viață, prin care ni s'a dovedit că viața psihică diferă de starea fizică. Corelațiunile observate dintre fizic și psihic, sunt mai mult de ordin fiziologic decât psihologic.

Metodul științific cred că e mai obiectiv, însă observarea e mai bună decât experimentul.

Metoda instrumentală este potrivită pentru observarea desvoltării fizice, dar nici decât pentru descoperirea facultăților.

Metoda textelor provoacă senzații emoționate. Răspunsurile obținute în această stare, în cele mai multe cazuri nu sunt identice cu pornirile naturale-sufletești ale elevilor. Rezultatul va fi fals. Această metodă poate fi înlocuită asemenea cu observațiile. Compunerile, problemele, desemnurile, lucrurile manuale, jocurile, excursiunile, diferitele lecții, etc., etc., toate pot servi ca mijloace pentru provocarea și observarea facultăților sufletești.

Metoda statistică poate să servească la redactarea graficelor și baremurilor pe clase.

Metoda anchetelor are același defect ca și metoda textelor. Se poate înlocui cu observațiile — descrise la aceea metodă.

Metoda fiselor individuale e foarte bună, dar trebuie simplificată, redusă la observarea dezvoltării fizice și a facultăților psihice.

Cel mai bun metod prin care se poate provoca și descoperi facultatea, este metoda școlii active, în cadrul căruia metod se pot provoca, descoperi și dezvolta facultățile sufletești ale elevilor, chiar și până la perfecțiune, în cadrul programei analitice, care o avem atât de practică, încât trebuie să ne încântăm pe noi, cari o predăm.

Ceea ce privește fișa individuală ași reduce-o la strictul necesar, pentru atingerea scopului și anume:

Fișa pedagogică.

Starea civilă: Numele și pronumele, data nașterii, locul nașterii, religia.

Viața de familie: Ocupațiunea, starea socială și materială a părinților.

Starea fizică: Măsurări antr. Talia, greutatea, perim. toracic insp. exp., perim. craniului.

Dezvoltarea intelectuală: a) Intuiția, b) Atenția, c) Interesul, d) Oboseala, e) Memoria, f) Imaginația, g) Gândirea, h) Inteligența, i) Voința.

Viața afectivă și Volițională.

Temperamentul.

Caracterizare generală.

- a) Atitudini față de lucru.
- b) " " " plante.
- c) " " " animale.
- d) " " " oameni.
- e) " " " sexul opus.
- f) " " " sfaturile altora.

Sugestibilitatea: Cum îl apreciază colegii? Cum se apreciază singur? Atitudine de muncă.

- " " estetică
- " " religioasă.
- " " națională.

Caracterizare sintetică:

E armonios, sau unilateral?

Care lature a individualității e mai caracterizată.

Ce capacitate are de a învăța.

Defecte.

Aptitudini speciale.

La ce profesiune e indicat.

Observări medicale:

Toate răspunsurile să se dea prin observări îndelungate și nu prin experiențe, texte, etc. etc.

GH. HINSU

HIGIENĂ ȘCOLARĂ.

Învățământul igienei în școală

Igiena este *știința vieții*, care ne învață cum trebuie să trăim ca să ne păstrăm sănătatea.

De aci, concluzia logică că Igiena este prima între științe, și chiar fără teama de exagerare, știința științelor; fiindcă ne învață de a trăi sănătos. Ori în afară unei vieți sănătoase, nu este posibilă nici activitatea fizică, nici cea intelectuală normală.

Pentru a putea studia orice disciplină și pentru a activa în orice domeniu al vieții, — trebuie să trăiești și să fii sănătos: *primum vivere, dein de filosofare*.

Și totuși, Igiena, aceasta știință a vieții, aceasta artă de a păstra sănătatea, este considerată, ca o materie absolut accesorie, în școlile noastre (inclusiv cele secundare).

Dare că, diriguitorii învățământului nostru public, sunt convinși că îndoparea creierilor elevului cu noțiuni de amănunt de istorie, de pildă, care merge până la cunoașterea exactă a datei (imi permit și eu o butadă) la care Ciubăr-Vodă își prăznuia ziua onomastică, este mai importantă din punct de vedere educativ, decât instruirea aceluiș elev ca să știe cum să se lupte *in mod practic și victorios* contra bacilului tuberculozei, contra microbului difteriei sau a febrei tifoid.

Starea aceasta de lucruri, se datorește în primul rând, lipsei unei *opinii sanitare* în mediul elitei noastre intelectuale.

În spiritul public, n'a pătruns încă ideia igienei și medicinei preventive, în sensul lor social și economic.

Urmărind manifestațiunile publice în privința măsurilor referitoare la sănătatea publică (măsuri legislative, articole de presă, realizările de ordin sanitar), putem vedea că întreaga problemă se reduce la tendința de a da asistența bolnavilor și numai superficial și fără convingere, și mai ales, *fără cunoaștere*, se discută problema prevenirii bolilor și menținerii sănătății publice.

Ori, în primul rând, școala are menirea de a forma o *opinie sanitară* în spiritul public, și a deprinde pe cetățeanul în formație cu noțiunile de igienă, individuală și colectivă și principiile ei fundamentale.

Este necesar de a înfățișa Igiena ca un ce necesar și la îndemâna tuturor. Demonstrând că igiena nu este un lux și un apanaj exclusiv al celor privilegiați, ci ea poate fi practică și cu ajutorul unui lighean, sau a unui ciubăr cu apă.

Două elemente, la îndemână tuturor de la cel mai bogat până la cel mai nevolăș, sunt esențiale. Acestea sunt — săpun și apă; — și deci curetenie desăvârșită a corpului și a îmbrăcămînții.

Precizând adevăratul rost al igienei făcând din utilizarea săpunului și a apei o adevărată necesitate, ca și acela de a se hrăni, învățătorul în continuare, va demonstra miile de binefaceri legate de curățenie, dintre cari cea mai evidentă și cea mai prețioasă este prezervarea bolilor.

Natural, că în primul rând este nevoie de *demonstrarea practică de exemplul vieții igienice* chiar în interiorul școlii.

Într'o școală fără un local spațios bine aerisit, bine luminat și curat ținut, fără o instalație de baie cu dușuri, adeseori chiar și fără un lighean în care elevul să-și spele mâinile la nevoie: nici un pedagog, oricâtă bunăvoință ar avea, nu va putea da elevului o educație igienică completă.

Teoria igienei, fără aplicarea ei practică este sortită să rămâie un simplu obiect (materie) de studiu arid și lipsit de de viață, plictisitor atât pentru elev, cât și pentru pedagogul ce-l predă.

Fără eforturi continui de a da viață noțiunilor de igienă predate prin aplicarea lor practică, profesorul nu va fi încă un adevărat propagator și educator pentru școlarii săi.

Investițiile bănești necesare pentru realizarea localurilor igienice de școli, pentru creșterea băilor școlare, a sălilor de educație fizică etc., sunt neluate în seamă față de avantajii imense

pentru tineret, de a avea un tineret sănătos, familiarizat cu practica igienei de toate zilele și pregătit pentru lupta cu viața.

Dână la crearea acestor condiții optime, trebuie totuși activat și cu mijloacele ce ne sunt la îndemână și în primul rând, a deprinde pe elev ca să vie cu corpul și îmbrăcămintea curată la școală.

Deprinderea aceasta durând 7 ani — cât durează învățământul nostru primar, îi rămâne copilului pentru întreaga sa existență, mai ales dacă învățământul igienei va fi intercalat (*impletit*) în toate disciplinele școlare ce se predau în decursul anilor de școală.

De lângă aceasta, o activitate și o propagandă perseverentă și neîntreruptă în direcția creerii utlajului ca să zic așa, necesar învățământului practic al igienei în școli (localuri igienice băi etc.) — iată programul de activitate pentru orice învățător, care vrea să fie realmente apostolul și factorul de regenerare al neamului românesc.

Dr. ANTON FEIER

Medic Circ. Ciumeghiu.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ceva despre originea și vechimea artei populare românești.

Sufletul oricărui popor, are o mulțime de mijloace prin care se exprimă. Unul din cel mai natural și mai plastic mijloc este incontestabil arta, sub diferitele ei forme. Este aiața adevăr în cuvintele lui Vasile Alexandri când se exprimă că: „Românul s'a născut artist și poet!” Oricât de puțină atenție am acorda obiectelor de cari se servește țăranul nostru, constatăm cu plăcere că în ele este împregnat mult simțământ artistic. Casa lui simplă, porțile decorate, ferestrele, ba până și gardurile nu sunt lipsite de crustături cu motive ce e drept mai mult liniare și geometrice. Sculele ca: furci de tors, fuse, fluere, dojni, cofe, linguri de lemn, solnițe, ciomage, etc. au aceleași motive pe cari le întâlnim în țesături și cusături. Aceste motive comune manifestă preocupările sufletești ale acelor cari se servesc de ele și cari le-au făcut — toți țărani. Toate aceste comori — dacă le putem numi astfel — sunt în fața dispațiției, pretutindeni sunt neglijate, de nimeni nicăeri încurajate. Cauza n'avem

s'o căutăm decât în nepăsarea noastră a tuturor, cari cu o ușurință de condamnat ne complacem în a da uitării multe bunuri sufletești moștenite dela strămoși.

Pentru a putea fi păstrate în muzee dacă nu locale, cel puțin regionale, ca o mărturie vie a trecutului nostru istoric național, obiectele de rară valoare artistică ar trebui — până nu e prea târziu — să fie colecționate, unde nu se pot, măcar să fie fotografiate și astfel păstrate.

De o reînviere sau măcar de o încurajare cât de mică a artei noastre populare în dispariție, nu se preocupă nici chiar teoretic nimeni în părțile noastre bihorene, deși este atât de mult specific național. În cazul că inițiativa ce am făcut-o cu ocazia cercului cultural dela *Beiuș*, susținută de o doamnă a cărui nume îmi scapă din vedere, cred că ar fi bine ca obiectele colecționate cu sacrificiu — pentru că nimic ce avem mare în aceasta lume nu-i fără sacrificiu — să fie menținut și numele acelor ce le-au colecționat cu data lor, locul unde s'au găsit și multe alte împrejurări în care a înflorit ramura artei respective, până când a continuat, motivele pentru care s'au părăsit sau neglijat dela o vreme încoace. Cluj / Central University Library Cluj

Din puținele observații pe cari le-am făcut asupra artei populare românești pe Valea Crișului Repede, am putut constata că multă vreme în cusături s'au păstrat numai culorile: alb și negru, numai târziu de tot s'a adăugat și a freia culoare cea roșie. Tot în artă se mai poate constata cum Ungurii în acțiunile lor de maghiarizare a Ardealului românesc, au încercat stăruitor și metodic să într'oducă gândul lor prin industrie până și în viața casnică a țaranului nostru. Inșă oricât de dibaci s'au socotit acești călăi ai neamului nostru oropsit de vitregia vremurilor pe veci apuse, n'au izbutit. Nu-i locul nici precăderea mea a face aci un istoric amănunțit asupra vechimei și evoluției artei noastre populare, mă volu mărgini să înșir câteva adevăruri pe cât de simple pe atât de reale și vizibile.

Portul nostru se aseamănă mult cu cel al Slavilor și al Rutenilor, de unde unii interesați au căutat să susțină chiar că, noi n'avem nimic original în artă, ci avem doar o imitație slugarnică și sărăcioasă dela aceste neamuri cu cari, am trăit în contact în decursul veacurilor. Cum motive ce se găsesc și la aceste neamuri se găsesc în mai mare belșug la noi la Români numai ce-i de rea credință față de tot celace-i românesc pot susține că totul ce avem este ca împrumutat. D-l N. Iorga ma-

rele nostru istoric, reduce viața noastră la Traci, „... Suntem Traci și vorbim limba latină...” Sculpturile crestate pe Columna lui Traian sunt cea mai reală mărturie a artei noastre populare.

Dacă prin: Muntenia, Moldova și Oltenia găsim o mulțime de troițe cu o necontestată valoare artistică și dacă ele se aseamănă așa de mult cu cele din Serbia, aceasta nu spune neapărat că sunt o imitație, poate cel mult să ne arate că am avut o viață religioasă comună. Popa Nicodin a predicat cuvântul lui Dumnezeu pe ambele maluri ale Danubiului.

Cu mult mai în penumbră stă muzica și poezia populară, asupra cărora n'avem studiu științific mai de seamă.

Nu cred să se găsească și din aceia cari vor obiecta când afirm cu toată tăria că nu există pe lume care să aibă o mai bogată și mai frumoasă literatură populară decât poporul românesc. E de remarcat că doinele și horile nu sunt aceleași pe tot cuprinsul pământului românesc; spre Târnave înclină spre elegie și bocet, rareori au întorsături epice. În ele se manifestă par'că ondularea greoale a lanurilor de grâne. E și natural să fie așa pentrucă țăranul când se întoarce de la munca câmpului e obosit și greoiu. În doinele din Munții-Apuseni găsim caracteristic vuetul codrilor de brazi, exaltarea — amândouă note specific trace. O caracteristică a acestor doine, este misticul adânc și monotonia. Bănățenii până și în artă sunt chipul burghezului roman. În poezie atât stilul, cât și liniile sunt mai precise. Melodia se adaptează textului. Satira din toate părțile e plină de ironie fină și înțepătoare în acelaș timp.

Oniț, cunăscător în materie de artă populară, atribue o mare vechime tuturor genurilor de poezie populară românească. Pe firul lor putem ajunge departe, până în timpurile păgâne, găsind datini și credințe de ale străinilor păgâni. Legendele noastre nu sunt în întregime fantastice, deseori ele sunt împletite în jurul unei vechi credințe strămoșești care zace în negura uitării.

Odată cu problema continuității elementului Daco-Roman în Dacia s'au făcut cercetări și asupra artei populare românești din Ardeal și s'a spus printre multe alte neadevăruri că avem o vădită influență gepidă în artă. Ori știm cu toții că ramura gepidă, a fost numai episod scurt de tot în viața noastră ca neam, așa că de o astfel de influență, în niciun caz nu se poate vorbi.

E lucru pe drept constatat însă de către toți acei cari se ocupă cu arta populară că, există o mare asemănare între arta noastră populară și cea a Suedezilor. De unde această mare asemănare, că n'am fost niciodată în contact cu acest popor? Numai un izvor comun al culturii, al artei, cu aplicare în civilizație ne poate explica această asemănare. Cunoscătorii istoriei vechi îndrăsnesc și documentează chiar că, Geții au viețuit mult timp cu diferite ramuri ale poporului german așa că arta și cultura noastră și cea suedeză sunt două ramuri ale aceluiaș trunchiu bătrân.

Și pe dreptul spus, cultura, arta și civilizația nu sunt ceva izolat, sau inventate de oameni primitivi, ci ele sunt rezultatul unor frământări îndelungate cari au avut odată o epocă de înflorire. Se crede că a fost cândva o cultură poate superioară celei de astăzi. Dacă cineva vrea să se convingă de afirmarea acestui adevăr care pe zi ce trece se întărește, n'are decât să urmărească rezultatele săpăturilor din insula Creta.

Așa dar arta populară are o vechime care nu poate fi testată decât de cei cu priviri scurte, ea este în spre declin și vedem cum sub ochii noștri se introduc în pânza ei motive streine fără a ne deschide măcar ochii orbiți de lupte sterpe și de interese pur personale. E de datoria tuturor cari mai simt că în vinele lor pulsează sânge românesc să se înregistreze în rândul celor ce s'au hotărât să salveze aceste comori naționale ce ne spun atâtea lucruri minunate prin simplă existența lor.

PANTEA TOMA

ZADARNIC...

de ȘTEFANIUS

Zadarnic tu mă mai rechemi
Din umbra anilor de mult
Noian de amintiri din vremi
In sufletul meu le ascult.

Aceleaș ape bat în vad
Și-acelaș vânt suspină iar
Pe drum aceleaș frunze cad
Din ramurile de stejar.

'Naintea casei sunt răchiși
Ce mai păstrează un suvenir
Din seri cu sărutări fierbinți
Sub florile de trandafir.

Trec zilele în van mereu
Și anii după ani se scurg
Ca apele durerii eu
Petrec viața în amurg.

Frânturi de viață amintiri
Sunt ochii tăi ce i am iubit
Din nopți adânci, din vechi zidiri
Tu mă privește liniștit.

In sufletul meu le ascult
Noian de amintiri din vremi
Din umbra anilor de mult
Zadarnic tu mă mai rechemi.

PE OCHII TĂI.

Pe ochii tăi, mai negri ca păcatul,
Am pus într'un amurg senin de vară
Sărutul ce 'ncolți întâia oară
In sufletu-mi, curat ca nestematul.

De-atunci trecură veri peste răzoare,
Și tu pierdut, în largul depărtării
Uitași ca mărgărint în fundul mării
Sărutul parfumat de 'ntâia floare.

Zadarnic îmi 'ngropai in drum privirea
Sperând mereu pe chipul tău să cadă
Cum speră osânditul mântuirea,

Căci anii grei se'nșirue 'n grămadă
De când stropesc cu lacrimi amintirea
Ce-a nins în păru-mi floarea de zăpadă.

VERONICA PODGORNEI-HANEȘ

Intr'o zi de Toamnă.

*Azi am văzut o frunză galbenă ca ceara
cum cobora încet cum vine seara,*

*Am alergat plângând s-o prind din drum,
dar ea s'a prefăcut o clipă 'n scrum.*

*Am râs și-am plâns atunci, nu prefăcut
căci inima simțeam cum m'a durut.*

*Am plâns cu dragoste ce-a ruginit
și-am râs de-o zi ce încă n'a sosit.*

*Dar iar mă 'ntorc cu vremea înapoi
frumoasa mea din zilele de-apoi,*

*Mă 'ntorc și chem un zâmbet ce-a trecut
prin ochii și prin gura ta de lut.*

*Mă 'ntorc și-mi amintesc și iar suspin
căci numai zilele se duc și vin*

*Mă 'ntreb dac'a mai fost sau n'a mai fost
ăcele zile fără nici un rost...?*

*Nu-mi amintesc decât de-un vag parfum
de-un zâmbet, de-un sărut — dar orișicum*

*Nu pot să uit, căci prea m'am chinuit
prea mult în calea ei priveam dorit*

*Aceleași doruri dragi noi le avem
suntem sortiți aceluiăș blestem...*

*Acum te-aștept mereu să vii, precum
aștept o rază 'n nopțile de scrum.*

*Dar oare vei veni, să cred că nu?
să cred că da? nu știu nici eu, nici tu?*

NOAPTEA

Dedicată SOFIEI.

A talăngilor talazuri după a clopotului ropot,
Înșirate 'n rânduri dese către sat se 'n dreaptă 'n tropot.

Turma satului mânată de-al chindiei vânt — coboară,
Și-a amurgului mătasă cu fir negru o împresoară.

Din pădurea adumbrită după culmea plină-n sbucium,
Lin coboară pe-n serate — trist, — un cânt duios de bucium.

Iar prin plopii depe valea râului, de câte ori
Nu s'aud cum se îngână glasuri de privighetori ?

Cum din salcia cea mare, la început, s'apucă una,
Rând pe rând, să vină alte, până când răsare luna.

Iar când liniștea-i stăpână pe meleaguri și pe vânt,
Te trezești că n'auzi altă decât murmure și cânt.

Șipotind prin cele pietre un izvor șerpue'n vale,
Furând mințile acelor ce-ar căta să-i steie 'n cale.

Infrățit atunci cu tine și în tine plin de ele,
Te adulmecă norocul purtător atâtor stele.

Te lași dus — te pierzi — te sfarmă fericirea ce se 'ntinde,
Și 'n noianul de lumină, zarea lumii te cuprinde.

Imprejur și 'n lături numai peste-a dealului fâșie,
O beteață de lumină galeșă să împrăștie.

Parcă-i dat să fie tocmai îngerii să te 'n conjoare,
Minte palidă de vreme și scăldată în sudoare.

Străvezie de albeață, orbitoare de lumină,
Noapte binecuvântată, pururi mrejele să-ți vină.

ION COSMA înv.

DESPĂRTIRE

*Când ploaia cade 'n grabă și 'n geamuri bate vântul
departe 'n lumi străine mi-e sufletul și gândul...*

*...La capătul cărării, te văd pe tine doamnă
cum mi te pierzi în zare ca păsările 'n toamnă
spre alte zări mai calde... și inima mă doare
când nu mai e nimica din sfânta 'ngemănare
ce ne-a înălțat odată din patimile noastre
cu suflete 'mpăcate spre alte zări albastre.*

*Din vremi de altădată răsar icoane sfinte
împrospătând în minte-mi atâtea jurăminte
ce 'n larg de patru vânturi s'au risipit în vreme
și nu mai au putere iubirea să ni-o cheme.*

*... Mai singur mă întunec, căci nici nădejdi spre tine
nu pot să 'ndrept vre'odată... ca 'n cimitir, în mine
voi îngropa atâtea dorințe ne 'mplinite
atâteu flori de vise, brumate și chircite.*

*.... O! cum isbește ploaia și plânge 'n caldarâmuri
și frunze ruginite risipe vântu 'n drumuri...*

*.... pe-o cale desfundată, sub cerul ca leșia
te pierzi în pâcla toamnei... cu brațe largi pustia
înfrigurat te strânge sub haina ei de cleric.
Pe mintea mea se lasă o pânză de 'ntuneric!*

D. TĂTĂROIU

Folklor din Bihor

Cules de: AMOS SEMPRONIUS GROZA

Inv. Vârzaril de sus — Bihor:

I.

*Câte mândre am avut eu,
M'ar putea pune birău.
Iară câte m'or lăsat,
M'ar putea pune jurat.*

II.

*Păsărică sai! în sus,
Și du la badea răspuns.
Și răspuns și sănătate,
Că cu mine nu se poate.
Că se strâng gurile toate,
Și ne fac alean de moarte.
Și se strâng gurile rele,
Și ne fac amar și jele.*

III.

*Mânios badea de asară,
Dece n'am ieșit afară.
N'am ieșit că n'am putut,
Mi-a dat maica de cernut.
Și mi-a dat o sită deasă,
Să nu pot ieși din casă.
Eu făcu-i ce nu făcu-i,
Pusă-i sita deasă 'n cui.
Și lua-i pe cea mai rară,
Și ieși-i la badea afară.*

IV.

*Doamne nu mă 'n bătrâni,
Până mi-oiu crește pruncii.
Dacă pruncii mi-i-oiu crește,
Doamne atunci mă 'n bătrânește.*

V.

*Așa merge după zisă,
Ca țișanul după clisă.
Și clisa după țișan,
Când o trage sub suman.*

IV.

*Amărit-u-i omul Doamne,
Când se culcă și nu doarme.
Dar e mai amărit atunci,
Când dă boii pe tuluci,
Iară vacile pe junci.*

VII.

*Am un finjca și un inel,
Nu mi rușine cu el.
Și finuța 'i ca o stea,
Nu mi rușine de ea.*

VIII.

*Ba-te Doamne omul prost,
Cum mă 'n treabă unde am fost.
Batâr el ar putea ști;
Unde umblă tinerii.
Ziua după dragoste,
Noaptea după pacoste.*

IX.

*Badea cu două mândruțe,
Vine dracu să-l desculte,
Să-i ungă curelele,
Să-i frece obelele.*

Folklor Bihorean

Eu mă țin că 's jucăuș,
Fetele 'mi zic pițiguș.
Eu mă țin că știu juca,
Fetele 'mi zic săraca.

Când eram în vremea mea,
Șapte nane 'mi trebuia.
Dar acum sărac de mine,
Și de una 'mi pare bine.

Inima mea de-i crepa,
Ce-ai perdut nu-i mai afla.
Inima mea de-i plesni,
Ce-ai pierdut nu-i dobândi.

Mâncatu-s Doamne de rele,
Ca și iarba de vișele.
Mâncatu-s Doamne de prunci,
Ca și iarba de juninci.

Mai cântați fetele mele,
Că eu dela voiui oi mere.
Mai cântați fete, țucu-vă,
Că eu dela voi ducu-mă.

Mânce-te badeo amaru,
Când îi veni 'ntârg cu caru.
Nici amaru nu te mânce,
Numai caru ți se strice.

Tot oi bea și-oi da la nane,
Și-oi plăti când o fi banii.
Tot oi bea și-oi da la ele,
Și-or plăti iepete mele.
Tot oi bea, și-oi bea, și-oi bea,
Și-oi plăti când oi avea.

Bucură-te soacră mare,
Că ți-o face nora poale.

Face-o ia zău dracului
Nici gace¹⁾ bărbatului.
Bate-l Doamne pe notaru,
Că ne-o mâncat tot hotarul.
Bate-l Doamne pe popa,
Că mi-o spovedit mândra.
Nu mi-e că o spovedit,
Dar s'a apucat de iubit.

Bădița cu pană 'n clop²⁾
Nu știe lega un snop.
Tot îl leagă și-l desleagă,
Și nu face nici-o treabă.

Mersei seara pe uliță,
Văzui casa ta bădiță.
Am gândit că-i șindriliță,
Dar cu paie-i acoperită.
Ard-o focul până 'n paie,
Dacă nu îi fi găzdoaie.
Ard-o focu și para,
Dacă 'n ea nu mi-i băga.

Bădița care mă teme,
Bătrânește fără vreme.
Bătrânească-l Dumnezeu,
De ce mă teme așa rău.
Bătrânească-l sfântul soare,
De ce mă teme așa tare.

Bade de ce m'ai lăsat,
Nu ți-oi da mare păcat,
Numa' un an să stai în pat.
Numa' un an și șapte luni,
Șapte doctori vini la tine.
Unul vie, unul meargă,
Leacurile să nu ți placă.
Unul meargă, unul vie,
Leacurile să nu-ți fie.

¹⁾ Indispensabile. ²⁾ Dălărie.

Folklor din Bihor

Hora lui Iancu.

Strigă Iancu prunc tânăr
 Din fundul temnițelor,
 Nime 'n lume nu-l aude
 Numai singur maică sa
 Din pragul vecină-sa.
 Haine d'albe-asufolca
 Și la Iancu-și d'alerga.
 — Noroc bun, Iancuțu meu.
 — Ș'ai noroc măicuța mea.
 — Ce ție fii, Iancuțu meu?!
 Incălția ți s-a rupt,
 Ori merindea ți-o trecut,
 Ori ți-i voia de 'nsurat?!
 — Incălția nu s'a rupt,
 Merindea nu mi-o trecut
 Nici mi-i voia de 'nsurat
 Ce mi-i voia de scăpat,
 Că aice nu pot șede
 De grohotul porcilor,
 De șuerul șerpilor
 Și de toiul broaștelor!...
 Du-te maică, du-te tare,
 Până la Domnii cei mari
 De și vi-i și mă sloboadă,
 Ori și vi-i și mă potoapă!
 Că aici nu pot șede
 De grohotul porcilor,
 De șuerul șerpilor
 Și de toiul broaștelor!...
 Haine d'albe-asufolca
 Și la Domni își d'alerga
 — Bună ziua Domnilor,

— S'ai noroc tu curv'aleasă!
 Ce-ai intrat în curtea noastră.
 — Că Iencuțu m'o mânat
 Și veniți să l sloboziți,
 Ori veniți să-l potopiți,
 Că acolo nu poate sta
 De grohotu porcilor,
 De șuerul șerpilor
 Și de toiul broaștelor.
 — Spune la Iancuțu — așa,
 Că pe Joi dimineța
 Noi pe el l'om însura,
 C'o bute de vin roșiu
 Și cu una de vin verde!
 Haine d'albe-asufolca
 Și napoi își d'alerga,
 — O, Iencuțu, Iancu meu...
 — O, d'a cei Măicuța mea?
 — O, Iancule Iencuțu meu
 Că Domnii ți-o poruncit,
 Că pe Joi dimineța
 Pe tine te-or însura,
 „C'o bute de vin roșu
 Și cu una de vin verde“.
 — Vai Măicuța, Maica me,
 Vai da lungă ți-i rochie,
 Vai d'a slabă ți-i minte!
 Mare ești și proastă ești!
 Butea cea de vin roșiu
 D'ala fi sângele meu...!
 Butea cea de vinuț verde
 A fi că lumea oi u pierde!...

Se cântă pe aceeași melodie ca și celelalte cântece ale lui Iancu.

Auzite dela Floarea Drimbe din Voivozi-Bihor.

culeg. GAVRIL CRIȘAN

CUGETĂRI

Culese de **AMOS S. GROZA**

Inv. în Vărzarii de sus.

O cameră fără cărți e ca un trup fără suflet.

(Cicero).

*

*Celui ce ți-a făcut un rău, nu-i întoarce răul, ci convinge-l
că răul făcut a avut urmări bune pentru tine.*

(Nietzsche).

*

Ca cineva să-și iubească patria trebuie s'o cunoască bine.

(Jules Gerry).

*

Dizordinea e mama nenorocirii.

(Mirabeau).

*

Cenușa morților a creat patria.

(Lamartine).

BCU Cluj / Central University Library Cluj

În școală patria să fie real simțită.

(Michelet).

*

Metalele se cunosc după sunet, omul după vorbă.

(Gracian).

*

Binele te 'nvață a l face ca alina mierea ei.

(Vlahuță).

*

Vorbește ca să te cunosc.

(Socrate).

*

Totul aparține patriei când ea e în primejdie.

(Danton).

*

Viața nu este bună decât a o jertfi pentru patrie.

(I. C. Brătianu).

*

Teama de Dumnezeu este începutul înțelepciunii.

(Solomon).

*

Munca are avantajul de a scurta zilele și de a lungi viața.

(Diderot).

CRONICĂ — RECENZII

COLONEL T. E. LAWRENCE :

Cei șapte stâlpi ai înțelepciuni

În traducerea D-lui Petre Comarnescu.

Fundația pentru literatură și artă „Regele Carol II“.

Eroul celei mai fantastice aventuri, de proporții odiseice — ce a veacului modern, acel Ulyse al deșerturilor, acel „*Rege neîncoronat al Arabiei*“, Colonelul T. E. Lawrence, a intrat deja, pe porțile mitului, în universalitate. Și dacă fama „celui mai uman dintre oamenii veacului nostru“, cum îl numește, într'un moment de fericită inspirație, traducătorul epopeii sale, D-l Petru Comarnescu, care a trecut de mult hotarele țării sale, a pătruns în cercurile noastre intelectuale, atât de timid, faptul se datorește atât slabei noastre legături cu literatura universală, cât și inexistenței, în conștiința lumii noastre intelectuale, a unui cult pentru figurile mare ale omenirii.

Când în Cuvântul din 27 Ianuarie 1932 și apoi în numărul de Dași al revistei „*Vremea*“, din 1934, Dl. Mircea Eliade se ocupa pentru prima dată la noi, de personalitatea acelui mare erou, în toate țările din occident, ba chiar și în America, această figură de mit modern era arhicunoscută. Destinul nostru derobi politici, încearcă și în domeniul culturii.

Vom încerca să prezentăm cetitorilor noștri cea mai monumentală operă trăită a acestui veac, scrisă de cea mai impresionantă figură cu cel mai temerar curaj, dar în același timp și cea mai sublimă capacitate de gertfă, pe care, cu siguranță a produs-o ultimul veac.

Timpul nostru, timpul electricității, al benzinei și al betonului armat, s'ar fi părut că nu va putea da niciodată o epopee de astfel de proporții și nici un astfel de erou, căruia să nu-i poți găsi corespondent decât în mitologie. — Ia fost dat totuși, acestui timp, despre care, până la un anumit moment s'ar fi putut crede că a nimicuit epopeea și tragedia — poate, cum spune D-nul Petru Comarnescu, din pricina pozitivării spiritului, a materialului științific și mai ales a scepticismului potrivit vitejiei și eroismului de mari proporții și de mitică semnificație — să dea la iveală epopee omului său și să dea o epopee care s'a petrecut sub ochii noștri, riguros exactă până în cele insignifiante amănunte.

Înainte de a prezenta opera, socotim absolut necesar să ne ocupăm de autorul ei. Și vom încerca să prezintăm viața Colonelului Lawrence, detașată de opera sa, numai până acolo când — inevitabil — ele se confundă.

Despre mitica trăire a acestui om s'a scris mult. În românește însă nu avem nici o traducere a acelor cărți. Vom fi siliți deci extragem datele mai importante ale biografiei sale, din opera sa. S'a născut în anul 1888, dintr'o veche familie a cărei reprezentanți mai de seamă pot fi urmăriți în istoria Angliei, până la Richard Nimă de Leu. A moștenit deci toate calitățile unei familii nobile, atât în spirit cât și în sânge. Studiază la un

colegiu iezuit, cu toate că aparținea religiei anglicane. Studiile superioare și le continuă la Oxford. Aici se preocupă în deosebi de arheologie și de istoria Universală. Este absolut sigur, că peste nobilul lui fond sufleteșe, aceste studii a contribuit enorm la lărgirea spiritului său. Oxfordul — spune traducătorul său — i-a dat baza generală și temenică, pe care va putea el fonda, mai târziu, o nouă strategie și tactică în răscoala și războiul arab. La sfârșitul studiilor, se apucă și scrie o interesantă temă, despre castelele cruciaților. Pentru a se putea documenta precis asupra acestei probleme, se duce în Siria — unde depune o intensă muncă de arheolog. În această perioadă a vieții îl găsește izbucnirea războiului mondial.

Încearcă să intre în armată dar este respins din cauza debilității sale fizice. Este primit însă la „Intelligence Service“. În calitate de agent a acestei instituțiuni este angajat la cartierul general din Cairo. Aici i se dă o însărcinare relativ modestă. Ținea în ordine hărțile regiunii, pe cari în urma nenumăratelor sale călătorii ajunsese să le cunoască desăvârșit și da informațiuni generale șefiilor săi asupra vieții poporului arab. Cu siguranță că nimeni n'ar fi putut bănui că din acest tânăr și modest funcționar, care și țesea în singurătate planuri de mărire, va ieși eroul care să unifice Arabia. La aceasta epocă începe epopeea! De aci încolo viața sa se confundă cu opera înfăptuită. *Avea 26 de ani!*

Aliați și îndeosebi Anglia, au socotit că o răscoală în Arabia, îndreptată împotriva Turcilor, aliați cu puterile Centrale, ar slăbim considerabil forța de rezistență a Germanilor. Astfel „Inteligente Service“-ul din Cairo, este însărcinat cu pregătirea sulețească a poporului arab, în vederea răscoalei. Astfel Colonelul T. E. Lawrence, intră în arenă.

Își începe rolul în Arabia în Octomvrie 1916 și-l termină exact peste doi ani. „Dovestea acestor doi ani de netrudită activitate și plănuire, de neîncetate cuceriri și suferințe formează tema cărții: „*Cei șapte stâlpi ai înțelepciunii*“. Nu vom încerca să rezumăm cartea — și aceasta pentru că un volum de peste 700 pagini în cari sunt notate zi de frământările unei neîncetate lupte de guerillă, prin pustiul arid și neprietenos, în condițiunile de climă cele mai vitrege pentru un alb, se poate rezuma cu foarte mare greutate. În tot acest timp „*Lurens Bey*“ sau „*Aurans*“, albul cu ochii albaștrii prin cari arabii spuneau că văd cerul, a fost considerat de populația arabă ca și un idol. Se identificase atât de adânc cu aspirațiile poporului în mijlocul căruia trăia și pe care-l conducea la isbândă, încât purta întotdeauna costumul arab, mânca împreună cu ei, trăia cu desăvârșire, în toate privințele, viața lor. — Se expunea în primele rânduri, cu un dispreț de moarte neegalat. De nenumărate ori moartea a trecut pe lângă dânsul și tot atât de nenumărate ori parcă un miracol divin îl salva. Si încoronarea acelei necurmate încordări, ceas de ceas, zi de zi, timp de doi ani de zile a fost înfrângerea turcilor și ocuparea Bagdadului de către arabi. Trebuie citită cartea, pentru că să se poată înțelege, în toată măreția lor, eroismul, puterea de sacrificiu și tăria de caracter a acestui — pe drept cuvânt, numit — supra om: „*Să suferi pentru altul în tăcere, iată sensul măreției. Nu-i nimic mai sublim decât o cruce de pe care să contempli lumea*“ — Spunea Lawrence.

După terminarea războiului, rolul său în Arabia se termină. La câteva zile după ocuparea Bagdadului el cere permisiune, comandantului forțelor engleze, generalul Allenby să se întoarcă în țară. La conferința

de pace el reprezenta ȧara sa ca expert în problemele orientale. Ajuta susținea pe prietenul său Feisal, arabul palid, cu ochii mari, care participa la conferență în calitate de reprezentant al tatălui său Hussein, — Emirul din Mecca și regele Hejazului. Dar când, după terminarea ostilităților, la masa verde a conferinței de pace se decidea soarta popoarelor, Lawrence își dă seama că nu-și va putea ține toate făgăduielile date arabilor. Vede că marile puteri cari nu voiau să renunțe la influențelor în Orient, nu văd cu ochii buni cererea uni stat național al Arabilor și desamăgirea îl cuprinde. Incepe să se considere crucificat, pentru ȧeealurile sale și într'o audiență privată la regele George V-lea, declară că îi este rușine de rolul pe care l-a jucat în Arabia.

Renunță la onoruri și la toate înaltele demnități care i se ofereau și sub numele de T. E. Shaw, care să-l scutească de povoara popularității, se retrage din arena vieții publice. Primește o bursă la colegiul All Souls, din Oxford și stabilindu-se, aici, începe să-și scrie cartea.

Peripețiile tipării acestei cărți sunt aproape asemănătoare acelorale vieții sale. Este nevoit să-o scrie în trei rânduri, deoarece o parte dintre manuscrise i se fură. Pentru acoperirea imensei cheltuieli cari l-au costat tipărirea unei ediții de lux — în numai o sută și ceva de exemplare — scrie un rezumat al povestirii sale, pe care o intitulează „Revolta în deșert”. Această ediție a cunoscut un fantastic succes de librărie și autorul ei și-ar fi putut câștiga o avere imensă. Nu face acest lucru însă. După acoperirea cheltuielilor avute cu ediția de lux, destinează tot câștigul realizat de cartea sa unor opere de binefacere. (Acest rezumat a fost publicat și în românește, în traducerea d-lui Mircea Eliade).

Se înrolează ca simplu soldat în unitatea de tancuri și apoi în aviația engleză.

Moare în anul 1935, într'un stupid accident de motocicletă! Omul care a trecut în atâtea nenumărate rânduri pe lângă moarte, aruncând în aer trenuri și depozite inamice, care a înfruntat deșertul, a trebuit să moară în cel mai prozaic mod posibil. De multe ori soarta are astfel de macabre ironii!

Să spunem ceva și despre stilul lui Lawrence? Este suficient să cităm mărturia traducătorului: „Stilul lui Lawrence — spune Dsa — cere un cititor dărz încordat, rezistent. Un cititor care să gândească, să simtă și să se poată opri pe marginea lungilor perioade ale cărții. E nevoie de multă descifrare și meditație când îl citești pe Lawrence. Căci deși e poezie cartea aceasta este opera unui spirit nespus de cult și de profund care prezintă viața și faptele dela rădăcinele lor”. Și mai departe: „Toată mișcarea epică a cărții pare scrisă de un om care s'a mișcat în ritmul blând și rezistent al cămillelor, călcând peste moliciunea sticloasă a nisipului și privind orizonturile acelea, uneori înșelătoare în mirajile lor, dar totdeauna îndepărtate și austere, insingurând pe călători”. De altfel calitățile stilului său, nespus de expresiv, din care se poate constata că este un desăvârșit prozator, se vădesc în tot cuprinsul operei. Iată o admirabilă descriere a unui marș pe care eroul l-a făcut bolnav, însoțit numai de un slugitor arab și în condițiunile cele mai vitrege: „Pas cu pas mă lăsam dus de o durere surdă care complota cu frigurile și cu amorfita monotonie a marșului, pentru a-mi deschide hotarele simțurilor. Mi se părea, în sfârșit, că mă apropiu de nesimțirea aceea ce fusese întodeauna dincolo de puterile mele. Dar ȧintui era mi-

nunat; mai ales pentru unul ca mine, născut cu o constituție dificilă, încât nimic, dincolo de leșin, nu era în stare să-i elibereze spiritul. Simțeam cum mă destrămam în bucăți: o parte călărea înaintea cu înțelepciune, îngrijind și ajutând orice pas al cămilei ostenite. Alta, plutind pe deasupra și spre dreapta se pleca curioasă și întreba ce mai face trupul. Carnea nu mai răspundea, căci într'adevăr nu mai era conștientă decât de un singur impuls dominant — acela de-a merge mereu înaintea. Iar a treia parte din mine, pusă pe ceartă, criticând casna pe care trupul și-o impunea ironizând rațiunea sforțării.

„Noaptea trecu datorită acestor convorbiri cu mine însu-mi. Ochii mei aveau în față finta zorilor, capătul trecătoarei de pe lumea cealaltă, aceea dela Rumm, se întindea ca o hartă însoțită, iar părțile din mine se combăteau spunând că poate sbateră și lupta erau de folos dar finta era o nebunie și prilej de a renaște necazul. Trupu-mi trudit se chinuia înaintea cu îndărătnicie și nepăsare și așa se și cuvinea, căci părțile din mine nu spuneau nimic din ceace n'aș fi gândit altădată cu sânge rece; toate erau ale mele — Rehail m'a smuls din acest somn de moarte apucându-mi frâul și lovindu-mă, în timp ce-mi strigă că am pierdut direcția și că mergem direct spre liniile Turcești, la *Aba el Lisan*“ (v. p. 450—451).

Aceasta este povestea vieții și a operei unui om care știa că eroismul nu este o haină de zile mari tot așa precum nu este impulsul unei clipe de nebunie sau de înconștiență. Palida noastră încercare de a le prezenta nu vrea să aibe decât meritul de a le fi vrut a fi cunoscute de marele public. Cartea să cere citită, iar sumblima jertfă de sine a eroului, trăită. Numai astfel ne vom putea ridica pe culmile morale trăite de etoul ei și numai astfel ne vom putea da seama de înalta semnificație a unei vieți trăite în jertfă.

MIRON MECHIU

POȘTA REDACȚIEI:

Cerem scuze cititorilor noștri pentru că din motive independente de voința noastră, am fost nevoiți să întârziem apariția acestui număr. Numerele viitoare vor apare regulat la finele fiecărei luni.

Dr. Prof. Gr. Someșanu-Constanța. De oarece numărul nostru și-a întârziat apariția, articolul Dv. „Inceput de an școlar“ și-a pierdut actualitatea. Mai trimiteți altceva.

Dr. Ioan Borza „In umbra anilor trecuți“, ar putea forma un admirabil subiect de amintiri. Incercați să vă șlefuiți fraza, să dați mai multă expresivitate gândului și avem credința că veți reuși în acest domeniu.

Dr. Ioan Cosma Miniș-Arad. Scrisoarea Dv. ne-a dovedit că ne-ați înțeles. Vă mulțumim pentru frumoasele aprecieri. Din materialul trimis de Dv. vom publica succesiv.

Dr. Amos Groza Regretăm, dar jocurile științifice trimise de Dv. nu le putem publica. Incercați cu ele în altă parte. Folklorul se va publica succesiv.

Dr. Dr. A. Feier. Articolul trimis de Dv. se publică în acest număr. În viitor vă rugăm să ne trimiteți materialul până cel mai târziu la 5 a le fiecărei luni, pentru că să se poate culege la timp.

Dr. Florian Stănică. Așteptăm vești dela D-ta.

Dr. V. Flueraș — București. Idem.

Dr. Gh. Tolan — București. Ne face impresia că v'ați supărat. De ce? Dorind să asigurăm revistei noastre o apariție regulată, rugăm pe toți D-nii colaboratori să ne trimită materialul spre publicare astfel ca să ne parvină cel mai târziu până la 5 ale fiecărei luni.

REDACȚIA